AKLAMA İLE MÜCADELEDE KÜRESEL BOYUTUN ÖNEM KAZANMASI

Dr. Hasan AYKIN

Kara para aklama kavramının ilk kez 1970'li yıllarda[1] kullanılmaya başlamasına rağmen, benzeri faaliyetlerin milattan önce 4000 yıla kadar uzandığı iddia edilmektedir[2]. Ancak aklama faaliyetleri 20. Yüzyılın ikinci çeyreğinden itibaren dikkate değer ölçüde artış göstermiştir.

Doğrudan aklama ifadesi kullanılmasa da, aklamanın unsurlarını içeren ilk çaba Amerika Birleşik Devletlerinde 1970 yılında Banka Gizlilik Yasası'nın kabulü ile ortaya çıkmıştır[3]. ABD'de aklamanın suç haline getirilmesi Ekim 1986 tarihli Karapara Aklama Kontrol Kanunu ile olmuştur. Aynı yıl İngiltere Uyuşturucu Ticareti Suçları Kanunu ile uyuşturucu suçları ile sınırlı olmak üzere aklamayı suç haline getirmiştir[4].

Aklamanın uluslar arası düzeyde mücadele edilmesi gereken bir sorun olarak görülmesinde çeşitli etkenler etkili olmuştur. Organize suç örgütlerinin uluslar arası toplum için tehdit oluşturma boyutunun öncesine oranla artması, suç piyasasının büyümesi, küreselleşme ve bilişim teknolojilerindeki gelişmelerin suç piyasasının aktörlerine sunduğu imkanlar aklamanın oluşturduğu tehdidi artıran unsurlardan başlıcalarıdır.

Ayrıca ülkelerin dışa açılmaları ve gümrük işlemlerindeki prosedürü azaltmaları karapara kaynağını oluşturan malların ülkelerarası dolanımını da mümkün kılmıştır[5].

Aklama ile mücadelenin önem kazanmasında, başta uyuşturucu ticareti, insan kaçakçılığı ve ticareti gibi suçlar nedeniyle elde edilen suç gelirlerinin devasa boyutlara ulaşması, buna paralel olarak aklamanın ulaştığı boyut, aklama nedeniyle organize suç örgütlerinin uluslar arası düzeyde uluslar arası toplum için oluştuduğu tehdidin artması, küreselleşme ile birlikte organize suç örgütlerinin daha rahat faaliyet gösterebilmeleri önemli bir unsurdur.

Bilişim teknolojilerindeki gelişmeler, suç gelirlerinin aklanmasını daha kolay, hızlı ve düşük maliyetli bir faaliyet haline getirmiştir. Özellikle finansal piyaların entegrasyonu, finansal evrende sınırların kalkması, pek çok yeni finansal enstrümanın ortaya çıkması, fonların ve değerlerin uluslar arası finans sisteminde çok kısa süre yer ve sahip değiştirebilmesi aklayıcılar için inanılmaz fırsatlar sunmuştur. Günümüzde milyonlarca dolar 15 saniye içinde dünyada bir tur atabilir hale gelmiştir. Bu açıdan bakıldığında Güney Amerika'da uyuşturucu ticaretinden elde edilen para Karayip Adalarına ve buradan Avusturya üzerinde New York'a

---

[1] Jeffery Robinson, *Karapara Aklayıcıları*, Arion Yayınevi, 2006, s. 19.
[2] http://www.countermoneylaundering.com/p01.htm
[3] Peter Reuter ve Edwin M Truman, *Chaising Dirty Money: The Fight Against Money Laundering*, Washington, DC: Institute for International Economics. 2004, s.1
[4] Gilmore, a.g.e., s. 20.
[5] Ramazan Başak, *50 Soruda Karapara ve Karaparanın Aklanmasının Önlenmesi,* Türkiye Bankalar Birliği, Yayın No:206, İstanbul, 1998, s. 21.

ve oradan da Londra'ya belki bu satırları okumak için geçen süre içinde ulaştırılabilir[6]. Bu da kara paranın izinin sürülmesini zorlaştıran bir unsur olarak karşımıza çıkar.

Küreselleşme, aklama yöntem ve araçlarının ülke sınırı tanımaz bir nitelik kazanması sonucunu doğurmuştur. Suç piyasasının aktörleri, dünyanın değişik bölgelerine rahatça hareket edip, sahip oldukları değerleri transfer edebilir hale gelmiştir. Küreselleşmenin suç piyasası aktörlerine sağladığı bu imkanlara, bunlarla mücadele eden kanun uygulama birimleri aynı ölçüde sahip değildir. Yargı yetkisi ve ulusal egemenlik unsurları, sınırsız bir dünyada yaşayan suç piyasası aktörleri ile mücadele eden kolluk, savcı ve hakim için sınırların devam ettiği bir dünya anlamına gelmektedir. Başka bir deyişle, ülke sınırları suçluları değil yargıçları durdurmaktadır. Bu noktada, en az organize suç örgütleri kadar organize olabilmek için uluslar arası işbirliğinin önemi sıklıkla vurgulanır hale gelmiştir. Çünkü hiçbir ülke uluslar arası organize suç örgütleri ve bunların devasa boyuta ulaşan aklanmış gelirleri ile tek başına mücadele edemez.

Kara paranın en önemli öncül suçları olan uyuşturucu ticareti, silah kaçakçılığı, insan ticareti gibi suçlarla ve aklama suçu ile mücadeleye önem veren ülkeler, uluslararası işbirliği olmadan ve ülkelerin mevzuatları uyumlaştırılmadan tek başlarına yürüttükleri çabalarla başarılı olamayacaklarını görmüşlerdir. Bunun üzerine gerek öncül suçlar ve gerekse aklama ile mücadele için uluslararası işbirliği ve ülke mevzuatlarının uyumlaştırılmasına yönelik uluslararası girişim ve anlaşmalar gündeme gelmiştir[7]. Bu kapsamdaki çabaların başında 1988 tarihli Viyana Konvansiyonu, 1989 tarihinde FATF'in oluşturulması, 1990 tarihli Strasbourg Konvansiyonu, 1995 tarihinde EGMONT Grubunun kurulması ve 2000 tarihli Palermo Konvansiyonu[8] gelmektedir.

Kara Paranın ve Aklamanın Ulaştığı Boyut

Büyüyen suç piyasasında organize suç örgütleri, yasadışı uyuşturucu ve silah ticareti, göçmen kaçakçılığı, insan ticareti, kaçakçılık, dolandırıcılık gibi pek çok suçu işlemek suretiyle çok büyük miktarlarda suç geliri elde etmektedirler. Suç piyasasının gizlilik, kayıtdışılık ve benzeri niteliklerinin bir sonucu olarak elde edilen bu suç gelirlerinin miktarını kesin olarak ölçmek imkânsızdır. Ancak tahminler bunun küçümsenmeyecek boyutlarda olduğunu göstermektedir. Uluslararası yasadışı uyuşturucu ticaretinin tahmini değeri 2005 yılı için 320 milyar, insan ticaretinden elde edilen tahmini gelir ise 32 milyar ABD dolarıdır[9]. Sahtecilik suçlarından yılda 150 ila 470 milyar dolar, yasadışı hafif silah ticaretinden ise 1 ila 4 milyar dolar arasında suç geliri elde edildiği tahmin edilmektedir[10].

---

[6]Peter Lilley, *Dirty Dealing, The Untold Truth About Global Money Laundering,* London: Kogan Page, 2006, s.4

[7]Hasan Aykın "Karaparanın Aklanmasıyla Mücadele Konusundaki Temel Uluslararası Metinler ve Oluşumlar", *Uluslararası Ekonomik Sorunlar,* Sayı 25, Mayıs 2007, s. 33.

[8] Palermo Konvansiyonu olarak anılan, Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi organize suçlarla mücadele öngören ilk uluslararası düzenlemedir. 15 Kasım 2000'de BM Genel Kurulu tarafından kabul edilmiş, 12-15 Aralık 2000 tarihinde de Palermo'da imzaya açılmıştır

[9] UNODC, *2007 World Drug Report,* New York: United Nations Publication, 2007, s. 170.

[10]Kimberley Thachuk, "Terörizme Destek Veren Kaynaklarla Mücadele", *Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu (Ankara 23-24 Mart 2006),* Genelkurmay Başkanlığı Terörizme Mücadele Mükemmeliyet Merkezi Yayını, Genelkurmay Basımevi., 2006, ss. 60-61.

Organize suç örgütleri bu denli yüksek kazançlar nedeniyle sürekli olarak büyümekte, pek çok uluslararası şirketten daha büyük hasıla ve varlık büyüklüğüne erişmektedir. Kolombiya'nın en bilinen organize suç örgütü Cali Karteli'nin varlıklarının değerinin 206 milyar dolar, Çin Triadları'nın yıllık hâsılasının 200 milyar dolar, Japon Yakuzaları'nın yıllık hâsılasının ise 90 milyar dolar civarında olduğu tahmin edilmektedir[11].

Elde edilen yüksek miktarda suç geliri, yasal görüntü kazandırılarak maskelenmediği sürece suçlular için işlenen öncül suçun ortaya çıkarılma riskini artıran bir unsurdur. İlk elde edildiği şekli ile suç geliri hem işlenen suçun delili niteliğindedir, hem de her an müsadereye konu olabilir.

Dünyada aklanan paranın ne kadarının hangi ülkede aklandığı ve hangi alanlarda yoğunlaştığı konusunda güvenilir tahminler mevcut değildir. Bu belirsizliğin altında, kara paranın doğasında yer alan gizlilik ve belirsizlik yanında, kara para kavramının ülkeden ülkeye değişmesi ve aklanan miktarın tahmininde kullanılan tekniklerin zayıflıklar içermesi bulunmaktadır[12]. Buna rağmen aklamaya konu gelirlerin büyüklüğü ile ilgili olarak yapılan tahminleri aklama faaliyetlerinin ulaştığı boyut konusunda fikir vermesi açısından, ihtiyatla da olsa, zikretmek faydalı olacaktır. Birleşmiş Milletler tarafından yapılan bir tahmine göre bir yılda aklanan kara para miktarı 1,5 trilyon dolar civarındadır. IMF bu rakamı daha sonraki yıllar için 2 trilyon dolar olarak tahmin etmiştir[13]. 2000'li yıllara ilişkin olan Birleşmiş Milletler tahmininde aklanan kara paranın dünya yurtiçi gayrisafi hâsılalarının toplamının yüzde ikisi ila beşi arasında olduğu varsayımı esas alınmıştır. 2006 yılında dünya yurtiçi gayrisafi toplam hâsılasının 60 trilyon doların üzerinde olduğu dikkate alındığında aklanan kara para rakamının 1,2 ila 3 trilyon dolar arasında değiştiğini söylemek mümkündür[14]. Bu büyüklük aklamanın ulaştığı boyut ve gücü göstermektedir.

Tablo 1 Aklanan kara para miktarı ile ilgili çeşitli tahmin ve hesaplamalar

Tahmini Yapan	Yıllar	Hacim (ABD Doları)
National Criminal Intelligence Service (NCIS; Washington D.C. USA)	1998	1.3 trilyon
	2001	1.9 trilyon
	2003	2.1 trilyon
UN-Estimates (New York; USA)	1994-1998	700 milyar-1 trilyon
International Monetary Fund and Interpol (Washington D.C; USA)	1996	500 milyar
Ilöd Takats	2005	600 milyar-1.5 trilyon
Raymond W. Baker (2007, 2005) 2002	2002	1-1.6 trilyon
M. D. Agarwal and Aman Agarwal	2002	500 milyar-1 trilyon
	2005	2-2.5 trilyon
The Economist (London)	1997	400 milyar

[11]Peter Lilley, *Dirty Dealing, The Untold Truth About Global Money Laundering,* London: Kogan Page, 2006, ss. 17-28.
[12] Peter Reuter ve Edwin M Truman, *Chaising Dirty Money: The Fight Against Money Laundering*, Washington, DC: Institute for International Economics. 2004, s. 4.
[13] Peter Lilley, a.g.e., s. xiii.
[14] Hasan Aykın, Kayıtdışı Ekonominin Yaygın Olduğu Ortamda Kara Para ile Etkin Mücadele Mümkün mü?", *Yaklaşım Dergisi*, Mart 2008, sayı 183, s.203

	2001	600 milyar
Sam Kerry	1997	420 milyar-1 trilyon
Michael Schuster	1994	500-800 milyar
John Walker	1998	2.85 trilyon

Kaynak: Friedrich Schneider, *Money Laundering and Financial Means of Organized Crime. Some Preliminary Empirical Findings,* CESifo Venice Summer Institute 2008 – *Illicit Trade and Globalization Conference* 14-15 July 2008, s. 10.

Yukarıdaki tahmin rakamları birkaç hususu öne çıkarmaktadır. Bunlardan birisi, kara paranın miktarını tahmin etmenin güçlüğü ve bu kapsamda tahminler arasındaki farkların büyüklüğüdür. Bir diğeri ise tahminler ne kadar farklı da olsa aklanan kara para miktarının azımsanmayacak büyüklükte olduğu ve yıllar itibariyle sürekli artış trendi içinde bulunduğudur. Bu artış trendi, aklama ile mücadele kapsamındaki önlemlerin artıralarak uygulanması zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır.

Aklamaya Küresel Cevap Verme Zorunluluğu

Organize suç örgütleri 1980'lerin ortalarından itibaren tüm dünyada faaliyet alanlarını genişleterek çok boyutlu bir yapı haline gelmiş[15] ve bu değişime paralel olarak gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde her zamankinden daha büyük bir güvenlik sorunu teşkil etmeye başlamıştır. Birleşmiş Milletler, NATO ve Avrupa Birliği Soğuk Savaş sonrasında uluslar arası organide suç örgütlerini tehdit sıralamasında ön sıralara yerleştirmeye başlamışlardır. Bunda, küreselleşme, bilişim teknolojilerindeki gelişmeler ile yasal ekonomik sisteme sokularak aklanan büyük miktardaki kara para önemli role sahiptir.

Aklama faaliyetinin çok büyük bölümü organize suç örgütleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Aklamanın boyutu büyüdükçe suç örgütleri de büyümekte ve bunlarla savaş neredeyse imkânsız hale gelmektedir[16].

Aklanan büyük miktardaki servet ve ekonomik değerler, organize suç örgütlerine ekonomik gücün yanında prestij ve politik nüfuz da sağlamaktadır[17]. Böylece suçlular bir iş adamı veya sanayici maskesi ile toplumda saygın bir kimlikle yaşamlarını sürdürme imkanı elde etmektedirler. Siyasete, yargıya ve bürokrasiye daha kolay sızabilmektedirler. Organize suç örgütleri hükümetlere, parlamentolara, polis yönetimine ya da adliye sarayına sızacak kadar güç kazandığında ise artık kendilerini vuracak kolu felce uğratma gücü de kazanarak gerçek ve sürekli bir dokunulmazlığa kavuşmaktadırlar[18].

Organize suç örgütleri elde ettikleri ekonomik gücün de etkisiyle, siyasi, adli, idari ve ekonomik mekanizmaların işleyişinde zafiyete ve toplumsal yozlaşmalara yol açmakta; siyaset, yargı, bürokrasi ve hatta özel sektörde rüşvet ve yolsuzluğu artırmakta; toplumu ve değerleri yozlaştırmaktadır.

---

[15] UN, *Global studies on orgonized crime,* Vienna: Office for Drug Control and Crime Prevention, 1999, s. 4.
[16] John Carlson, "Money Laundering and Corruption: Two Sides of the Same Coin", *No Longer Business as Usual Fighting Bribery and Corruption*, Paris, OECD, 2000, s.129.
[17] Gilmore, a.g.e., s. 19.
[18] Jean Ziegler, *Suçun Derebeyleri Demokrasiye Karşı Yeni Mafyalar*, (Çev. Ali Cevat Akkoyunlu), İstanbul: Doğan Kitap, 1999, s. 52.

Ekonomik ve mali nitelikli suç olan[19] aklama faaliyetlerinin yaygınlığı, diğer etkilerinin yanında, rekabetçi bir ekonomi kurmayı engellemekte, mali sisteme önemli zararlar vermekte, ülke güvenliğini zaafa uğratmakta, iş ahlakı ve genel ahlakı bozmaktadır[20]. Aynı zamanda suç örgütlerinin büyüyerek gelişmesine zemin oluşturmaktadır.

Aklamanın ortaya çıkardığı tehditler nedeniyle önce bazı ülkelerde aklamayla mücadeleye yönelik adımlar atıldığı görülmektedir. Doğrudan aklama ifadesi kullanılmasa da, aklamanın unsurlarını içeren ilk çaba 1970'li yıllarda ABD'de ve 1980'li yılların ikinci yarısının başında İngiltere'de ortaya çıkmıştır. Ulusal düzeydeki bu çabaların tek başına yeterli olmaması nedeniyle, daha sonra uluslararası düzeyde mücadele için adımlar atılmaya, stratejiler geliştirilmeye başlanmıştır.

Aklama ile mücadeleye özellikle son yirmi yılda artan şekilde önem verilmesindeki temel neden, gittikçe faaliyet alanları genişleyen ve uluslararası nitelik kazanan organize suç örgütleri ile mücadeleyi daha etkin hale getirmektir. Nitekim, Suçtan Kaynaklanan Gelirlerin Aklanması Araştırılması, Ele Geçirilmesi ve El Konulmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin Başlangıç bölümünde, ciddi nitelikli suçların giderek artan ölçüde uluslararası sorun haline geldiği ve buna karşı olan mücadelenin de uluslararası düzeyde modern ve etkin yötemleri gerektirdiği belirtilmiştir. Suçluların suçtan elde ettikleri gelirden mahrum bırakılmaları uluslararası boyut kazanan suçlarla mücadele kapsamında modern ve etkin yöntemlerden biri olarak görülmüştür.

Aklamayla mücadele neticesinde, suç gelirlerinin suç örgütlerince ve diğer suçlularca kullanımının engellenmesi suretiyle çıkar amacıyla suç işleyenlerin yaşam kaynağının kurutulması amaçlanmaktadır. Çünkü para, organize suç örgütleri için kan gibidir. Aklama ise bu sürecin kalbidir. Böylece temiz kan sağlıklı ve zinde kalması için tüm vücuda pompalanır. Aklamayı başarılı bir şekilde yürüten organize suç örgütleri sürekli olarak büyür toplumun ve ekonominin her alanına dal budak salarlar[21].

Yapılan araştırmalar, suç örgütleri için suç gelirinin ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırmalar, suç örgütleri için gelirden mahrum kalma riskinin işlenen suç için öngörülen cezadan çok daha önemli ve caydırıcı olduğunu göstermiştir[22]. Bu ise organize suç gelirleri ile mücadelede, suç gelirlerinin aklanması ile mücadelenin önemini ortaya koymaktadır. Organize suç örgütlerini suç gelirlerinden mahrum bırakmadan, bu örgütlerin yaşamın her alanını yozlaştırıcı etkisinin ortadan kaldırılması ihtimali bulunmamaktadır[23].

---

[19] Hasan Aykın, "Mali Suç", *Yaklaşım Dergisi*, Kasım 2009, Sayı 203.

[20] Genç Osman Yaraşlı, "Mali Suçlar ve Takibi", *Ekonomik Suç ve Ceza Sempozyumu 30 Nisan-1 Mayıs*, TOBB Yayın No: 2005 -25, s.271.

[21] Hasan Aykın, "Dünyanın (…) En Büyük Endüstrisi Organize Suç Örgütleri ve Kara Para Aklama-1", *YaklaşımDergisi*, Sayı. 176, Ağustos 2007.

[22] J. Reuvid, "Teeth for Regulators and International Standarts of Practice", *The Regulation and Prevention of Economic Crime Internationally*, London: Kagan Page, 1995.

[23] B. Rider, "Taking the Profit Out of Crime", *Money Laundering and Control*, (Ed. B. RIDER ve M. ASHE), Dublin, Round Hall Sweet & Maxwell, 1996, s.1.

Aklama İle Mücadelenin Temel Unsurları

Aklama ile mücadelenin küresel boyutta önem kazanması, konuya kapsamlı yaklaşımı gerekli kılmıştır. Bu kapsamda aklama ile mücadele için genel bir sistem öngörülmüştür. Bu sistem şu ana unsurları içermektedir:

1- Aklamanın tüm ülkelerde suç haline getirilmesi ve aklama suçuna ilişkin düzenlemelerin uyumlaştırılması, kara paraya el konuluması ve müsaderesi hususlarına ilişkin etkin mekanizmaların oluşturulması,
2- Aklama ile mücadeleye özel kesiminde de katılımı da dahil önleyici tedbirlere ağırlık verilmesi,
3- Aklama ile mücadele için gerekli kurumsal altyapının oluşturulması,
4- Ulusal ve uluslar arası düzeyde sıkı ve etkin işbirliğinin sağlanması.

Aklama ile mücadele sistemini bir yapıya benzettiğimizde, bu yapı iki temel sütun üzerinde şekillenmektedir. Bu sütunlar *önleyici* ve *bastırıcı* tedbirlerdir. Sistemin kirişlerini ise ulusal ve uluslararası işbirliği oluşturmaktadır. Bunu şekil ile aşağıdaki şekilde ifade etmek mümkündür.

Bastırıcı tedbirler, geleneksel suçu önleme ve suçluyu cezalandırmayı öngören, aklama suçunu işleyenlerin yakalanması, soruşturulması, yargılanması ve cezalandırılmasını, aklamaya konu mal varlığı değerlerine el konulması ve müsaderesini içermektedir. Bastırıcı tedbirler, suç gelirini aklayanların etkin bir şekilde tespit edilmesi, yargılanması ve cezalandırılmasına yönelik olarak şekillendirilmektedir.

Önleyici tedbirlerle suçun işlenmesi zorlaştırılır. Aklama suçu açısından önleyici tedbirler, suç geliri elde edenlerin bu gelirlerinin finansal sistem veya diğer kişi ve kuruluşları kullanarak aklamaktan caydırmayı veya bunu zorlaştırmayı amaçlar. Aklama suçunu işlemek üzere eylemlere başlanmışsa bu kez önleyici tedbirlerle, aklayıcıların bu eylemlerini tamamlamadan tespit edilmesi sağlanmaya çalışılır. Önleyici tedbirler aynı zamanda yargılama sırasında gerçek suçluların cezalandırılması için gerekli delillendirme süreci için de önemli katkılar sağlar.

Ulusal ve uluslar arası düzeydeki işbirliği ise mücadelenin temelinde yer almaktadır. Aklama suçunun önemli ölçüde uluslar arası nitelik kazanması uluslar arası ilişki ve işbirliği boyutunu öne çıkarmaktadır.

Şekil: 2 Aklama ile Mücadele Sisteminin Genel Yapısı

MÜCADELE SİSTEMİ

ÖNLEYİCİ TEDBİRLER

- Yükümlülükler
- Yükümlülüklere uyumun denetimi
- Mali İstihbarat
- Paranın sınır aşan fiziki dolaşımının kontrolü

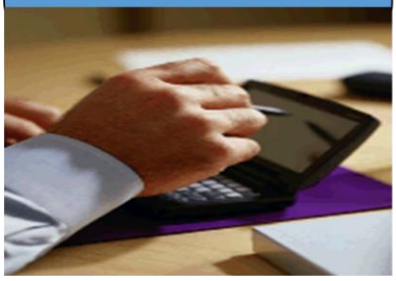

ULUSLARASI VE ULASAL İŞBİRLİĞİ

BASTIRICI TEDBİRLER

- -Aklamanın suç haline getirilmesi
- -Kara paranın takip, tespit ve el konulmasına ilişkin düzenlemeler
- - Kara paranın müsaderesi